

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ В.Н. КАРАЗИНА
КАФЕДРА ПОЛІТОЛОГІЇ

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Декаан філософського факультету
Іван КАРПЕНКО
"18" ФАКУЛЬТЕТ 2023 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
Міжнародна політична економія
(шифр і назва навчальної дисципліни)

рівень вищої освіти	<u>магістерський</u>
галузь знань	<u>05 Соціальні та поведінкові науки</u>
спеціальність	<u>052 Політологія</u>
освітня програма	<u>Глобальні студії та світова політика</u>
вид дисципліни	обов'язкова
факультет	<u>філософський</u>

2023/2024 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження Вченою радою філософського факультету Протокол № 6 від 16 червня 2023 року

Розробник програми: **Работягова Ірина Володимирівна** – кандидат політичних наук, доцент кафедри політології філософського факультету.

Програму схвалено на засіданні кафедри політології
Протокол № 12 від 10 червня 2022 року

Зав. кафедри політології, проф. Олександр ФІСУН

Погоджено з гарантом освітньої програми Юлія БІДЕНКО

Програму погоджено методичною комісією філософського факультету

Протокол № 10 від 16 червня 2023 року

Голова Сергій ГОЛІКОВ

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни “Міжнародна політична економія” складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки другого (магістерського) рівня вищої освіти “Глобальні студії та світова політика”, спеціальності 052 Політологія

Предметом вивчення навчальної дисципліни є специфіка міжнародних політичних процесів, потоків та констеляції державних, недержавних та наддержавних гравців.

1. Опис навчальної дисципліни

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни є засвоєння студентами теоретичних засад та практичних форм глобальної політекономії, механізмів державної та глобальної неправової регуляції.

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни є

- знайомство із сутністю та правилами сучасної міжнародної політекономії;
- розгляд актуальних потоків сучасності;
- набуття навичок у побудові стратегій зовнішньополітичної діяльності для різних типів акторів міжнародної політекономії.

1.3. Кількість кредитів 4.

1.4. Загальна кількість годин 120.

1.5. Характеристика навчальної дисципліни	
Обов'язкова	
Денна форма навчання	
Рік підготовки	
1-й	
Семестр	
1-й	
Лекції	
16 год.	
Практичні, семінарські заняття	
16 год.	
Лабораторні заняття	
Не передбачені	
Самостійна робота	
88 год.	
Вид контролю: екзамен	

1.6. Заплановані результати навчання.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні досягти таких результатів навчання:

- Застосовувати для розв'язування складних задач політології розуміння природи та значення політики як специфічного виду людської діяльності та особливої сфери пізнання, включаючи розвиток уявлень про політику та її сучасні інтерпретації, особливостей реалізації влади у різних політичних системах, їх соціально-економічного, історичного та соціокультурного контексту.
- Застосовувати спеціалізовані концептуальні знання з політології, що включають сучасні наукові здобутки у сфері професійної діяльності або галузі знань і є основою для оригінального мислення та проведення досліджень, критичне осмислення проблем у галузі та на межі галузей знань.
- Вільно спілкуватись усно і письмово українською та англійською мовами при обговоренні професійних питань, досліджень та інновацій в сфері політології.

- Приймати ефективні рішення з питань політики, політичних наук і дотичних проблем, у тому числі у складних і непередбачуваних умовах; прогнозувати розвиток політичних процесів; визначати фактори, що впливають на них і на досягнення поставлених цілей; аналізувати і порівнювати альтернативи; оцінювати ризики та ймовірні наслідки політичних рішень.
- Планувати, оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт відповідно до встановлених вимог.
- Критично осмислювати принципи здійснення влади та публічної політики, політичних інститутів та процесів, світової політики та політики окремих країн та регіонів.
- Здійснювати управління складною діяльністю у сфері політики, політології та у ширших контекстах, розробляти плани і заходи з їх реалізації, забезпечувати якість освіти, оцінювати ефективність і результативність діяльності.
- Розробляти і реалізовувати наукові та прикладні проєкти у сфері політології та з дотичних до неї міждисциплінарних напрямів з урахуванням методологічних, економічних, соціальних, правових та етичних аспектів.
- Конструювати дизайн, розробляти програму та виконувати складні політологічні дослідження з використанням широкого кола якісних і кількісних методів та спеціалізованого інструментарію прикладного аналізу.
- Мислити системно та стратегічно у розгляді світової політики.
- Виявляти констеляцію глобальних державних та недержавних гравців.
- Професійно вести політичні дебати від імені світових гравців.
- Професійно розробляти політичні рішення глобального рівня управління.

2. Тематичний план навчальної дисципліни

Тема 1. Сучасний глобальний політичний порядок.

Формування нового світового порядку з кінця 1990-х років, відхід від біполярного та однополярного світу. Сутність однополярного, двополярного, багатополярного, безполярного світу. Виникнення нових акторів глобального політичного процесу, розмивання державного суверенітету. Нові регіони: Північ-Південь, Схід-Захід, Новий Схід, БРІК. Транснаціональні компанії у системі глобальної політекономії. Зниження ролі модерних правил гри, вихід на сцену декількох державо- і недержавоцентричних картин світу. Дифузія влади на глобальному рівні. Глобальні міста.

Тема 2. Сутність та нова роль держави

Нові функції держави в умовах глобалізації: перехід від великої до малої держави, від малого суспільства до великого. Лібералізація та запит на опіку з боку держави, зростання ролі держави у економіці. Формування нового формату держави - консервативної, але малої за функціями держави. Відділення територій, сепаратизм. Військові приватні компанії - нова значна проблема для держав через нерегульованість сфери. Держава все ще залишається гравцем на світовій арені, але ділить простір з недержавними акторами. Ерозія суверенітету штовхає держави до пошуку союзників як серед інших держав, так і у наднаціональних утвореннях.

Тема 3. Потоки

Види потоків: людський (міграційний), інформаційний (контентний), фінансовий (ресурсний). Легальність та нелегальність потоків. Складність відстеження та проблеми державного регулювання глобальних потоків. Диференціація держав за специфікою потоку: участь одних та неучасть інших держав спричиняє нерівномірне збагачення. Використання потоків для поширення культури та збагачення. ТНК як один з ключових акторів потоків.

Тема 4. Потоки: міграція

Міграція як переміщення населення у глобальному форматі, значуще для цілої низки держав. Легальна та нелегальна міграція. Трудова міграція, яка займає вакансії, які зазвичай не займаються

громадянами. Біженці як особи, що прибувають у певну державу, не маючи її громадянства, та переселенці, які зазвичай переміщуються всередині країни, маючи її громадянство. Присителі притулку як легальний тип міграції, пов'язаний з додатковими видатками держави-реципієнта.

Тема 5. Потоки: інформація та ідентичність

Контентний потік: інформаційний, комунікаційний та потік розваг. Переваги та недоліки інформаційного потоку: глобальність та невідконтрольність державам інформаційного потоку створює можливості для вільної комунікації, але й ризик для державної безпеки. Комунікація та створений нею феномен “глобального села”, коли “всі про всіх все знають”. Використання потоку розваг для збагачення держав, та підриг локальних традиційних цінностей. Сутність ідентичності та її нові форми. Цінності та створення “іншого” у новому глобальному порядку. Нові форми соціальних зв'язків та субкультур.

Тема 6. Потоки: фінансовий та контент

Ресурсний потік: товарний, потоки послуг та грошового капіталу. Легальність та нелегальність ресурсних потоків. Світовий кредитний та світовий фінансовий ринки. Світові економічні актори (МВФ, Міжнародний банк реконструкції та розвитку тощо) та політичні актори (держави, наднаціональні утворення). Нові глобальні фінансові центри. Специфічні ресурси, переміщення яких потребує особливих регуляторів: золото, розміщення центрів послуг в інших країнах, зброя, наркотики, медикаменти, небезпечні хімічні речовини, наукові розробки.

Тема 7. Роль простору

Території в умовах глобалізованого світу. Визначення території, границь крізь релігію, культуру, економіку, історичну спадщину. Геополітика як визначення політичного курсу крізь призму специфіки ландшафту. Кордони та їхні функції: захист, суспільне благо, вільне переміщення всередині, ідентичність, внутрішня консолідація, політичні права тощо. Роль та значення символічних місць, територій. Механізми конструкції та переосмислення кордонів.

Тема 8. Роль часу

Зміна відчуття часу у глобалізованому світі. Швидка економіка (вироблення партії продукту максимально швидко та миттєва зміна концепції продукту), миттєва інформація мережа Internet, миттєве підписання контрактів, листування), швидке переміщення по всій земній кулі. “Історія світу за 60 секунд”. Час як символ епохи, корпорацій. Феномен багатозадачності: особистий вимір, груповий (нові системи поділу завдань) та глобальний (бажання держав встигати за викликами сучасності).

Тема 9. Роль культури

Культура як товар, продаж культурних патернів та продуктів задля збагачення. Розповсюдження культурних патернів для стабілізації та дестабілізації глобального порядку. Мобілізаційна роль культури. Феномен Ісламської держави Іраку та Леванту, культурна, політична, економічна складова. Звуження просторів, закриття культур, локалізація, як відповідь на глобалізацію культури. Азійські тенденції: Китай, Камбоджа, В'єтнам, як приклади звуження просторів, закриття освітніх обмінів.

Тема 10. Роль медіа

Медіа як четверта гілка влади у сучасних ліберальних державах. Зміщення перспективи медіа на візуалізацію, скандальність медіа. Медіазалежність: залежність від новин (моніторинг фінансових ринків, зіркових скандалів або електорального процесу), життя у смартфоні: залежність від комунікації чи від візуального контенту? Сучасний вимір медіаграмотності. Перспективи традиційних медіа: газет, інформаційних буклетів, телебачення. Трансформація інтернету - від сторітелінгу до коротких сповіщень, зміна концепції часу у медіа.

Тема 11. Роль освіти

Трансформація освітніх систем, спрямована на глобалізацію знання та отримання освіти. Soft skills, що приходять на зміну традиційному засвоєнню матеріалу. Ліквідація поділу лекція-семінар як спосіб включення студента у вироблення знання та розвиток й нього навичок, важливі для багатьох наук. Що можуть дати освітяни сучасним студентам? Швидка зміна знання - швидка зміна освітніх програм. Викладач - не як лектор, а як експерт, радник, коуч. Освіта на запит - короткі онлайн-курси, доступні у будь-якому куточку світу.

Тема 12. Нові лінії глобальних конфліктів

Сучасні лінії розколу в рамках глобальної політекономії. Північ-Південь, як розкол між багатими країнами та бідними. Схід-Захід, як культурний та гегемоніальний розкол. Захід та всі інші - ідейний, капіталістичний розкол. Воєнні конфлікти на периферії як винесення суперечностей між світовими лідерами за межі власних держав. актуальність цивілізаційного підходу? Поділ на Перший, Другий та Третій світ індійського дослідника Параг Ханна.

Тема 13. Нові стилі вироблення політичних рішень

Нові коаліції у міжнародній політекономії, засади їхнього формування. Нові виклики як стимул до об'єднання: про- та антиміграційні рухи, глобалісти та антиглобалісти, корпоративні лобі, екологічні рухи та протести, рухи за права сексуальних меншин, ТНК та глобальна політекономія. Роль неурядових організацій, регіонів та наднаціональних утворень у внутрішній політиці держав. Інституціональні вади держав, значущі для глобального рівня політичної стабільності.

Тема 14. Анархізація vs. стабілізація

Поняття стабільності та передбачуваності політичних систем. Рівень анархізації глобального порядку підвищується з часу розпаду біполярного та однополярного світу. Анархізація викликана урізноманітненням статусів, економічних потенціалів, амбіцій, картин світу сучасних держав. Боротьба за право визначати загальноприйнятну картину світу та формувати правила гри. Неможливість формування довготривалих стратегій союзів, політик через постійну трансформацію світу в цілому. Ситуативна стабільність - тимчасові угоди, спрямовані на досягнення максимальної миттєвої стабільності.

Тема 15. Популізм

Популізм як нова потужна тенденція ведення політики. Популістичні лідери та їхній вплив на глобальний рівень вироблення політики: кейси США, Італії, Росії, Північної Кореї, України. Популізм як спосіб глобальної заявки про себе задля виграшу на національних виборах (кейс Німеччини, міграційного питання та амбіцій А. Меркель; кейс Великобританії та Брексіту). Популізм та використання соціальних мереж (Трамп та твіттер, Зеленський та інстаграм).

3. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин												
	денна форма						заочна форма						
	усьо го	у тому числі					усьо го	у тому числі					
		л	п	лаб	ін д.	с. р.		л	п	лаб.	інд.	с. р.	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	
Тема 1. Сучасний глобальний політичний порядок	7	1	1			5							
Тема 2. Сутність та нова роль держави	7	1	1			5							
Тема 3. Потоки	7	1	1			5							

Тема 4. Потоки: міграція	7	1	1		5						
Тема 5. Потоки: інформація та ідентичність	7	1	1		5						
Тема 6. Потоки: фінансовий та контент	7	1	1		5						
Тема 7. Роль простору	7	1	1		5						
Тема 8. Роль часу	7	1	1		5						
Тема 9. Роль культури	7	1	1		5						
Тема 10. Роль медіа	7	1	1		5						
Тема 11. Роль освіти	7	1	1		5						
Контрольна робота	15	1	1		13						
Тема 12. Нові лінії глобальних конфліктів	7	1	1		5						
Тема 13. Нові стилі вироблення політичних рішень	7	1	1		5						
Тема 14. Анархізація vs. стабілізація	7	1	1		5						
Тема 15. Популізм	7	1	1		5						
Усього годин	120	16	16		88						

4. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Сучасний глобальний політичний порядок	1
2	Сутність та нова роль держави	1
3	Потоки	1
4	Потоки: міграція	1
5	Потоки: інформація та ідентичність	1
6	Потоки: фінансовий та контент	1
7	Роль простору	1
8	Роль часу	1
9	Роль культури	1
10	Роль медіа	1
11	Роль освіти	1
12	Контрольна робота	1
13	Нові лінії глобальних конфліктів	1
14	Нові стилі вироблення політичних рішень	1
15	Анархізація vs. стабілізація	1
16	Популізм	1
	Разом	16

5. Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Вид, зміст самостійної роботи	Кількість годин
1	Визначити акторів багатополярного світу та розглянути сутність символічних регіонів та їхню роль у глобальній політекономії. Визначити топ-3 виклики глобальному світовому порядку.	5
2	Продумати, чи будуть суспільні блага, освіта, внутрішній та зовнішній суверенітет у власності держави, чи ні на прикладі однієї з сучасних держав.	5
3	Розрахувати можливі заходи обмеження/контролю сучасних глобальних потоків.	5
4	Запропонувати аргументи за та проти міграції у формі просителів притулку та трудової міграції.	5
5	Розглянути одного з односторонників за теорією А.Аппадурія та його ландшафтів.	5
6	Визначити відмінності ресурсного потоку від інших, розглянути особливих акторів, що беруть у ньому участь.	5
7	Подумати, яким чином змінилися би кордони певної країни крізь призму її історії, економіки та ідентичностей.	5
8	Подумати, наскільки інтенсивніше стало життя людини, порівняти інтенсивність життя космополіта та представника певної держави.	5
9	Визначити механізми збереження локальної культури в умовах відкритості та лібералізації.	5
10	Визначити топ-5 глобальних впливових медіа, їхнє походження, фінансування, проаналізувати статистику використання.	5
11	Розробити основні засади онлайн-курсу, глобально значущого та такого, що матиме попит у глобальному просторі.	5
12	Підготуватися до контрольної роботи	13
13	Розглянути сучасні регіональні військові конфлікти крізь призму зон впливу глобальних гравців (політичних, економічних, культурних тощо)	5
14	Визначити ключові сучасні внутрішньодержавні фактори нестабільності, що впливають на стабільність міжнародної політекономії.	5
15	Розробити 5 інституцій/механізмів для забезпечення стабільності та передбачуваності глобальної політичної системи.	5
16	Визначити маркери популістичної риторики, проаналізувати останні виступи лідерів різних держав на предмет популізму.	5
	Разом	88

6. Індивідуальні завдання

Не передбачені

7. Методи навчання

Курс організовано у формі лекційних та семінарських занять, проведення контрольної роботи, опитування та екзаменаційної контрольної роботи. В рамках семінарських занять студенти обговорюють спірні питання, працюють у групах, розробляють стратегії для глобальних акторів тощо. У зв'язку із карантинними заходами проведення лекцій та семінарів відбудеться з використанням онлайн-платформи zoom, контрольна та екзаменаційна роботи будуть проведені аудиторно.

8. Методи контролю

При вивченні дисципліни застосовуються поточний та підсумковий семестровий форми контролю. Також, передбачено обов'язковий контроль засвоєння навчального матеріалу дисципліни, віднесеного на самостійну роботу.

Поточний контроль (засвоєння окремих тем) проводиться у формі усної дискусії на практичних заняттях, написання контрольної роботи.

Підсумковий семестровий контроль з дисципліни є обов'язковою формою контролю навчальних досягнень здобувача. Він проводиться у письмовій формі у вигляді семестрового екзамену (за чотирирівневою шкалою оцінювання). Терміни проведення підсумкового семестрового контролю встановлюються графіком навчального процесу, а обсяг навчального матеріалу, який виноситься на підсумковий семестровий контроль, визначається робочою програмою дисципліни.

Сумарна кількість рейтингових балів за вивчення дисципліни за семестр розраховується як сума балів, отриманих за результатами поточного контролю та балів, отриманих за результатами підсумкового семестрового контролю. Максимальна сума балів за семестр складає 100 балів.

УВАГА! У разі використання заборонених джерел на екзамені здобувач на вимогу викладача залишає аудиторію та одержує загальну нульову оцінку (0).

У разі настання / подовження дії **обставин непоборної сили** здобувачам вищої освіти денної форми навчання надається можливість скласти залік у **дистанційній формі** на платформі Google Classroom.

9. Схема нарахування балів

Поточний контроль та самостійна робота														к/р	Разом	Екзамен	Сума	
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	T11	T12	T13	T14	T15	10	60	40	100
4	4	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	4	4	4				

Критерії оцінювання роботи протягом семестру

Кількість балів	Критерії оцінювання
45-60	Систематичне відвідування лекцій та практичних занять, відсутність пропусків занять без поважної причини, відпрацювання тем практичних занять, пропущених з поважної причини, виконання завдань до кожного практичного заняття, висока активність роботи на практичному занятті, засвоєння всього обсягу матеріалу, повні та обгрунтовані відповіді при виконанні завдань, здатність визначення теоретичних питань, на які розраховані завдання, уміння сформулювати своє ставлення до певної проблеми теми, вміння мислити абстрактно і узагальнено, здатність публічно представити матеріал.
31-44	Систематичне відвідування лекцій та практичних занять, відсутність пропусків занять без поважних причин, відпрацювання тем практичних занять, пропущених з поважної причини, виконання завдань до кожного практичного заняття, висока активність роботи на практичному занятті, засвоєння всього обсягу матеріалу, повні та обгрунтовані відповіді з несуттєвими помилками при виконанні завдань, здатність визначення теоретичних питань, на які розраховані завдання, уміння сформулювати своє ставлення до певної проблеми теми, здатність публічно представити матеріал.
26-30	Наявність пропущених лекцій та практичних занять, відпрацювання тем пропущених практичних занять, виконання завдань до кожного практичного заняття, активна робота на практичних заняттях, засвоєння основних положень курсу, допущення декількох незначних помилок при виконанні завдань, здатність визначення теоретичних питань, на які розраховані завдання, здатність публічно представити матеріал.

21-25	Наявність пропущених лекцій та практичних занять, відпрацювання тем пропущених та практичних занять, епізодична відсутність виконання завдань, участь у роботі на практичних заняттях, засвоєння окремих положень матеріалу, неповні відповіді при виконанні завдань, складності при визначенні теоретичних питань, на які розраховані завдання, здатність публічно представити матеріал.
16-20	Несистематичне відвідування лекцій та практичних занять, відсутність на заняттях без поважних причин, наявність декількох невідпрацьованих тем пропущених практичних занять, епізодична відсутність виконаних завдань, участь у роботі на практичних заняттях, засвоєння окремих положень матеріалу тем змістовного розділу, неповні відповіді, допущення помилок при виконанні завдань, великі складності при визначенні теоретичних питань на які розраховані завдання, невпевнені навички публічного представлення матеріалу.
11-15	Епізодичне відвідування лекцій та практичних занять, відсутність на заняттях без поважної причини, наявність невідпрацьованих тем пропущених лекцій та практичних занять. епізодична відсутність виконаних завдань, пасивна робота на практичних заняттях (участь у роботі останніх лише за наявності стимулу з боку викладача), наявність певного уявлення щодо матеріалу тем змістовного розділу, неповні відповіді, допущення значної кількості помилок при виконання завдання, невміння визначити теоретичні питання, на які розраховано завдання, невпевнені навички публічного представлення матеріалу.
6-10	Систематичні пропуски лекцій та практичних занять без поважних причин, наявність невідпрацьованих тем пропущених лекцій та практичних занять. систематична відсутність виконаних завдань, пасивність у роботі на практичних заняттях, неповні, необґрунтовані відповіді, допущення істотних помилок при виконанні завдань, нездатність визначити теоретичні питання, на які розраховані завдання.
0-5	Систематичні пропуски лекцій та практичних занять без поважних причин, теми пропущених лекцій та практичних занять не відпрацьовані, систематична відсутність виконаних завдань, пасивність у роботі на практичних заняттях, відсутність знань, неповні, необґрунтовані відповіді, допущення істотних помилок при виконанні завдання. Нездатність визначити теоретичні питання, на які розраховані завдання, невміння публічно представити матеріал.

Максимальна сума балів за екзамен складає **40**.

Критерії оцінювання екзаменаційної роботи

Кількість балів	Критерії оцінювання
35-40	Здобувач цілком і всебічно розкрив усі питання, вільно оперує поняттями і термінологією, демонструє глибокі знання джерел, має власну точку зору стосовно відповідних питань і може аргументовано її доводити.
29-34	Здобувач достатньо повно і всебічно розкрив усі питання, вільно оперує термінологією і поняттями, демонструє знання джерел, має власну точку зору стосовно відповідних питань і може аргументовано її доводити.
18-28	Здобувач розкрив питання у загальних рисах, але спостерігаються деякі упущення при відповіді на питання, обґрунтування неточні. Не підтверджуються достатньо обґрунтованими доказами.
10-17	Здобувач розкрив питання у загальних рисах, розуміє їхню сутність, намагається робити висновки, але при цьому слабо орієнтується в джерелах, припускається грубих помилок, матеріал викладає нелогічно.

0-9	Здобувач не в змозі дати відповідь на поставлені запитання, або відповідь неправильна, не розуміє суть питання. Не ознайомлений з джерелами. Не може зробити висновків.
-----	---

Відповідно, максимальна кількість набраних балів по вивченню дисципліни складає **100** балів.

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка за національною шкалою
90 – 100	відмінно
70-89	добре
50-69	задовільно
1-49	не зараховано

10. Рекомендоване методичне забезпечення

Базова література

1. Політологія: навч. посібник / уряд. та ред. М.Сазонова. Харків: Фолю, 1998. 735с.
2. Базилевич В. Економічна теорія. Політекономія. К.: Знання, 2014. 710 с.
3. Appadurai A. Modernity at Large: Cultural Dimensions of Globalization. Minneapolis, 1996. 229 p.

Допоміжна література

1. Амін С. Економічна глобалізація та політичний універсалізм: чи суперечать вони одне одному? / пер. А. Чередніченко / Samir Amin. Economic Globalism and Political Universalism: Conflicting Issues? Journal of World-Systems Research, VI, 3, Fall/Winter 2000, Special Issue: Festschrift for Immanuel Wallerstein. – Part II. – pp. 582-622.
2. Франк А. Г. Що пішло не так на «соціалістичному» Сході? / Пер. за англ. за: Andre Gunder Frank, "What Went Wrong in the "Socialist" East?", in Humboldt Journal of Social Relations, Vol. 24, No. 1/2, Post-communist Systems (1998), pp. 171-193.
3. Albertazzi D., McDDonnell D. Twenty-First Century Populism: The Spectre of Western European Democracy. Palgrave Macmillan, 2008. 245 p.
4. Downs A. An economic theory of democracy. New York : Harper and Brothers, 1999. - 310 p.
5. Haas H. de, Castles S., Miller M.J. The Age of Migration. The Guilford Press, 2020. - 443 p.
6. Tilly Ch. Coercion, Capital, and European States, A.D.990-1990. Oxford, 1992. - 271 p.
7. Uche L. U. Some Reflections on the Dependency Theory. Africa Media Review, Vol. 8, No. 2, 1994. P. 39-55.
8. Wallerstein I. The capitalist World-Economy. Cambridge: Cambridge University Press, 2002. 295 p.
9. Wallerstein I. World-systems Analysis. Understanding processes of social change. Duke University Press, 2012. - 109 p.